

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Koolieelse lasteasutuse õpetaja õppekava

Ettel Saarela

PEDAGOOGILINE DOKUMENTEERIMINE INFO- JA
KOMMUNIKATSIOONITEHNOLOOGIA VAHENDITE ABIL KOOLIEELSES
LASTEASUTUSES

bakalaureusetöö

Läbiv pealkiri: Pedagoogiline dokumenteerimine

Juhendaja: Mario Mäeots, PhD

Kaasjuhendaja: Airi Niilo

KAITSMISELE LUBATUD

Juhendaja: Mario Mäeots, PhD

.....

(allkiri ja kuupäev)

Kaasjuhendaja: Airi Niilo

.....

(allkiri ja kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees: Airi Niilo

.....

(allkiri ja kuupäev)

Tartu 2016

Resüme

Pedagoogiline dokumenteerimine info- ja kommunikatsioonitehnoloogia vahendite abil
koolieelses lasteasutuses

Bakalaureusetöö eesmärgiks on välja selgitada, kuidas koolieelses lasteasutuses pedagoogilist dokumenteerimist läbi viiakse ning milline on seejuures selles info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (edaspidi IKT) vahendite roll. Eesmärk seati, kuna pedagoogiline dokumenteerimine info- ja kommunikatsioonitehnoloogia vahendite abil koolieelses lasteasutuses on aktuaalne teema, kuid autorile teadaolevalt ei ole Eestis antud teema kohast uurimust varasemalt läbi viidud. Kuna eelnevad uurimused pole keskendunud pedagoogilisele dokumenteerimisele kui lapse õppimise protsessi esile toomisena, siis on käesoleva bakalaureusetöö uurimisprobleemiks kuivõrd rakendatakse pedagoogilist dokumenteerimist (sh IKT vahendeid) lasteaia igapäevases õppe- ja kasvatustöös. Töös tuuakse ülevaade teema teoreetilisest seisukohast ning eelnevatest uurimustest. Bakalaureusetöös kasutati kvalitatiivset uurimisviisi ja koostati poolstruktureeritud intervjuu. Uurimusega sooviti leida vastused küsimustele kuidas kasutavad lasteaiaõpetajad pedagoogilist dokumenteerimist ning kuidas rakendatakse IKT vahendeid pedagoogilisel dokumenteerimisel. Uuringu tulemusena selgus, et lasteaiaõpetajad kasutavad pedagoogilist dokumenteerimist igapäevaselt nii planeeritud kui ka planeerimata tegevustes kirjutades, pildistades ja filmides üles lapse tegevusi ja mõtteid. Samuti leiti, et pedagoogilisel dokumenteerimisel kasutati põhiliselt IKT vahendeid pildistades ja filmides laste tegevusi.

Märksõnad: pedagoogiline dokumenteerimine, koolieelne lasteasutus, Reggio Emilia lähenemine, info- ja kommunikatsiooni tehnoloogia, pedagoogiline jutustus, õppimise lugu.

Abstract

Pedagogical documentation through information and communication technology tools in pre-school institutions

The aim of this study is to find out how pedagogical documenting is conducted in kindergartens/preschools and to find out what the role of information and communication technologies (ICT) are in this area. The objective was set because pedagogical documenting with information and communication technology tools is a hot topic but according to the author, such research has not been conducted in Estonia. Since previous studies have not been focused on pedagogical documenting as a mean to highlight child's studying procedures, then this Bachelor's thesis aim is to find out how much pedagogical documenting, including information and communication technologies is implemented in kindergartens day to day studies. The study provides an overview of the subjects' theoretical point of view and previous studies. Thesis research used a qualitative approach and a semi-structured interview was drafted. The study was intended to answer questions like how do kindergarten teachers use pedagogical documentation and how do they use information and communication technology tools for documenting. The study showed that the kindergarten teachers use pedagogical documentation such as writing, photographing and filming to record kids activities and thoughts in daily planned and unplanned activities. It was also found that information and communication technology tools were mainly used for taking pictures and filming when doing pedagogical documentation.

Keywords: pedagogical documentation, kindergarten, Reggio Emilia approach, learning story, pedagogical narration, information and communications technology

Sisukord

Resümee	2
Abstract	3
Sisukord.....	4
Sissejuhatus	5
Pedagoogiline dokumenteerimine	5
Pedagoogilise dokumenteerimise viisid	9
Uurimuse eesmärk ja uurimusküsimused.....	10
Metoodika.....	10
Uuringu disain	10
Valimi kirjeldus.....	11
Andmekogumine	11
Protseduur.....	12
Tulemused	14
Esimene uurimisküsimus.....	14
Teine uurimisküsimus	17
Arutelu.....	21
Töö kitsaskohad ja väärtus	24
Tänuõnad	25
Autorsuse kinnitus.....	25
Kasutatud kirjandus.....	26
Lisa 1. Intervjuu kava.....	28
Lisa 2. Näide kodeerimisest QCAmapi programmiga	30

Sissejuhatus

Tuginedes koolieelse lasteasutuse riiklikule õppekavale on lasteaiaõpetajatel kohustus hinnata ja analüüsida laste arengut (Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava, 2011). Õppekava sätestab, et see on pidev protsess ning on oluliseks sisendiks arenguvestlusel lapsevanemaga. Arenguvestlused toimuvad enamasti ainult kord aastas (Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava, 2011), mistõttu ei pruugi seal esitatud informatsioon lapse arengu seisukohalt olla enam aktuaalne. Selle vältimiseks on üheks võimaluseks kasutada pedagoogilist dokumenteerimist (*pedagogical documentation*), mille eesmärgiks on järjepidev lapse õppimise kohta tõendite kogumine ja nende analüüs (Rinaldi, 2001, viidatud Buldu, 2010 j; Gandini & Kaminsky, 2004). Üha enam kasutatakse tõendite kogumiseks info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (edaspidi IKT) võimalusi (Moseley et al., 1999). Viimased hõlbustavad teadmiste ja oskuste nähtavaks tegemist digitaalsel kujul, näiteks piltide, audio failide või videotena. Tehtud digitaalset sisu on õpetajal lastevanematele lihtne jagada. Seejuures on lastevanemate ootus, et digitaalne sisu on kombineeritud tõenditega, mis on esitatud paber kandjal (Reynolds & Duff, 2016).

Varasemad uuringud eelkooliealiste lastega on Eestis peamiselt keskendunud lapse üldarengule ja koolivalmiduse hindamisele (Häidkind, 2011; Männamaa, 2010), mille fookuseks on olnud laste arengutaseme, teadmiste ja oskuste hindamine. Aga pedagoogiline dokumenteerimine toob esile lapse õppimise protsessi (Gandini & Kaminsky, 2004), millele on eelnevalt nimetatud uuringutes vähem tähelepanu pööratud. Seega on käesoleva bakalaureusetöö uurimisprobleemiks kuivõrd rakendatakse pedagoogilist dokumenteerimist (sh IKT vahendeid) lasteaia igapäevases õppe- ja kasvatustöös.

Pedagoogiline dokumenteerimine

Tehnikat, mida kasutatakse Reggio Emilia lasteaedades Põhja-Itaalias viisina salvestada laste kogemusi samal ajal kui nad avastavad tähtsaid aspekte oma elus, nimetatakse pedagoogiliseks dokumenteerimiseks (Wien, Guyevskey, & Berdoussis, 2011). Antud lähenemine on äratanud maailma tähelepanu tänu oma rikkale ja elavale pildile lastest, õpetajatest ja perekonnast.

Wien, Guyevskey ja Berdoussis (2011) kirjeldavad pedagoogilist dokumenteerimist kui uurimislugu (*research story*) laste arengust, mis rajatakse küsimusele või uurimusele mis „kuulub” õpetajale, lastele või teistele. Rinaldi kirjeldab dokumenteerimist kui „jälgi”

õppimisest ja „nähtavat kuulmisest” (Rinaldi, 2001 & 2006, viidatud Wien, 2011 j). Rinaldi (2006, viidatud Bowne, Cutler, DeBates, Glikerson, & Stremmell, 2010 j) on öelnud, et pedagoogiline dokumenteerimine hariduse valdkonnas on protsess kogumaks tõendeid lapse õppimisest läbi vaatluste, tööde näidete ja vestluste transkriptsioonide. Laste ja õpetajate peegeldused tuleb seejärel analüüsida, tõlgendada ja jagada neid tulemusi dialoogina. Dialoog ühendab arutelu ja ideede võrdlust, see võimaldab analüüsida ja sõnastada hüpoteese ja prognoose ning seeläbi kinnitada meie mõtlemist. Dokumenteerides laste õppimist arvestatakse ja peegeldatakse seda, mida laps võis mõelda, teha ja/või õppida ja siis rakendada neid teadmisi oma unikaalsesse viisi õpetamiseks neid (Bowne et al., 2010). Caldwell defineeris pedagoogilist dokumenteerimist kui meetodit mida kasutades jäädvustatakse lapse õppimiskogemus süstemaatiliselt läbi vaatluste või klassiruumis kaasatöötamise transkriptsioonide ning analüüsid nende tööd seejärel jagades tulemusi lastega visuaalselt mis kutsub esile peegelduse (1997, viidatud Buldu, 2010 j). Buldu (2010) toob oma töös välja, et tööde, ideede ja mõtete jagamine lastega läbi dokumentatsioonide julgustab lapsi olema rohkem kaasatud ning otsima heakskiitu ja nõu õpetajalt ning kaasõpilastelt. Tööde jagamine tõstab lastes enesekindlust ja eneseteadlikkust (Edwards & Gandini, 2001, viidatud Buldu, 2010 j). Dokumentatsioon annab kvalitatiivset tõendusmaterjali laste praegusest mõtlemisest ja õppimisest ning viib uute võimalike strateegiate loomiseni, abistamaks lapsi tegemaks järgmisi samme arengus (Bowne et al., 2010). Pedagoogiline dokumenteerimine näitab mida ja kuidas laps õpib ning aitab ka õpetajal peegeldada enda tegevust, edaspidiste tegevuste planeerimisel saab õpetaja saadud teadmistega arvestada (Edwards & Gandini, 2001; Project Zero, Cambridgeport Children’s Center, Cambridgeport School, Ezra H. Baker School, & John Simpkins School, 2003, viidatud Buldu, 2010 j).

Pedagoogiline dokumenteerimine on õpetaja lugu lapse arengust. Dokumenteerimine eemaldab õpetaja professionaalse isolatsiooni ja viib tema töö kogukonda (Wien, 2011) ehk töö, mida õpetaja teeb lastega, siis kui vanemad ei näe, dokumenteeritakse ja jagatakse lastevanemate ja kolleegidega. Kasutades pedagoogilist dokumenteerimist üksikisiku ja grupi õppes, annab see õpetajale võimaluse peegeldamiseks ja eneseleidmiseks; ning seeläbi olulisi komponente professionaalseks arenguks ja kasvuks (Bowne et al., 2010). Samuti saab koostööd teha teiste professionaalidega; nagu kolleegid ja juhtkond, jagades ja arutades rühma üritusi ja tegevusi (Buldu, 2010) ning arendamaks koostööd lastevanematega (Carr, 2001; Katz & Chard, 1996, viidatud Buldu, 2010 j) jagades dokumenteerimise analüüsist saadud tulemusi.

Margaret MacDonald kirjutas oma artiklis uurimusest käsitlemaks kriitilisi küsimusi, mis on seotud pedagoogilise dokumenteerimise praktika ja teooriaga koolieelse lasteasutuse rühmades. Küsimused, millele otsiti uurimuse kaudu vastust olid, kas pedagoogiline dokumenteerimine aitab pereliikmetel aru saada, mida nende laps õpib lasteaias ja kas pedagoogiline dokumenteerimine on kasulik meetod lapsele ja õpetajale kujundamiseks hindamist ja planeerimist (MacDonald, 2006). Dokumentatsiooni protsess ja andmete kogumine keskendus õpetaja tundide läbiviimisele, õpetaja mõju kasutuses olevate meetmetega lastele ja laste kaasamine kirjaoskuste tegevustesse. Iga õpetaja oli varustatud digikaameraga, et jäädvustada sündmusi uurija äraolekul. Iganädalastel toimusid ka koosolekud, e-kirjade vahetamine ja telefoni vestlused uurijaga, et saada ülevaadet vaatluse märkmete sisust, jagada pilte ja meisterdusi, mida kasutati kas ajutisel või lõplikul dokumentatsiooni tahvil. Dokumentatsiooni tahvlid pakkusid võimaluse edasi anda laste õppimist nii lastele endile, õpetajale kui ka teistele rühma liikmetele. Uurimuse käigus küsiti lisaks õpetajatele küsimusi ka 25-lt vanemalt. Intervjuust selgus, et enamus vanemaid ei saa lasteaias toimuva kohta lastelt mingit infot, samas aga oli enamus vanematest rahul õpetajalt saadava infoga. Peale uurimuse läbiviimist selgus, et kõik vanemad leidsid dokumentatsiooni tahvli olevat väga kasulik. Lisaks sellele, et nad nägid mida lapsed teevad, said nad rohkem aimu ka lugemise ja kirjutamise protsessidest ja õppimist toetavatest strateegiatest. Uurimuse tulemusena leiti, et on olemas potentsiaal kasutamaks pedagoogilist dokumentatsiooni koolieelses lasteasutuses. Uuring näitas, et pedagoogiline dokumentatsioon on kasulik nii õpetajatele kui ka vanematele, dokumenteerides lapse huvisid rühmas kui on kasutusel kirjaoskus tegevused. Pedagoogilise dokumentatsiooni kasutamine võimaldas vanematel ja õpetajatel arendada sügavamat arusaamist laste tugevustest, huvidest ja traditsioonidest kaugemale ulatuvatest huvidest (MacDonald, 2006).

Dokumenteerimine võib aidata langetada otsuseid kas laps vajab täiendavat tugisüsteemi või mitte. Dokumentatsioon annab meile lisaks tõendeid edendamaks aktiivset õpikogemust, näitamaks õpetamise strateegiate tõhusust, toetamaks mitmekesiseid õppijaid, hindamaks laste arengut, vajalikele nõuetele vastamist, kaasamaks peresid oma laste haridusse ja julgustada õpetajaid ise mõtlema ja kasvada kui professionaalid (Helm, Beneke, & Steinheimer, 1998, viidatud Bowne et al., 2010 j). Dokumenteerimist saab kasutada teavitamiseks vanemaid ja teisi huvipooli koolieelsete lasteasutuste igapäevastest tavadest, samuti ülevaate saamiseks, hindamiseks ning koolieelse lasteasutuse kvaliteedi arendamiseks (SOU, 1997, viidatud Pettersson, 2014 j). Dokumentatsiooni üheks eesmärgiks võib olla ka

teavitamine, juhendamine, mäletamine ja säilitamine (Pettersson, 2014). Seda saab kasutada ka peegeldamiseks ja vaidlustamiseks laialt levinud vaateid/ arvamusi lastest, õpetajatest ja pedagoogilisest praktikast (Dahlberg, Moss, & Pence, 1999, viidatud Pettersson, 2014 j).

Carol Anne Wien (2011) on oma töös toonud välja viis etappi õpetaja pedagoogilise dokumenteerimise õppimise teel:

1. Dokumenteerimis harjumuse kujundamine
2. Mugavalt tundmine minemaks avalikkuse ette
3. Visuaalse kirjaoskuse arendamine
4. Dokumenteerimise eesmärgistamine muutmaks õppimine nähtavaks
5. Visuaalsete teooriate jagamine teistega tõlgendamiseks ja edasise õppekava disainiks.

Dokumenteerimise alguses ei näe õpetajad esimesest kolmest punktist edasi, siis aga toimub pöördepunkt (Wien, 1995, viidatud Wien, 2011 j) ja nad saavad aru, et selles on midagi veel. Dokumenteerimisega alustades, ükskõik kui palju õpetaja on antud teema kohta lugenud või kui hästi nad saavad aru dokumenteerimise mõttest, on kõige tähtsamaks harjumuse kujundamine. See tähendab erinevate vahendite kogumist rühmaruumist; õppimist omama soovitud vahendit käeulatuses ja arendamiseks endas kommet dokumenteerida. Harjumuse kujundamiseks võib minna kuid. Tegemaks dokumenteerimist avalikuks võidakse alguses jääda kirjeldavaks ja pinnapealseks. Kuid enda töö avalikustamine võimaldab muutuda vabamaks jagamaks oma leide ja samuti paneb rohkem jälgima, mida dokumenteeritakse (Wien, 2011).

Aastal 2010 kirjutasid Bowne, Cutler, DeBates, Gilkerson ja Stremmel oma artiklis uurimusest, milles oli vaatluse all pedagoogilise dokumenteerimise ja dialoogi tähtsus alushariduse programmis kolme aasta vältel (Bowne et al., 2010). Täpsemalt keskendus uurimus õpetajate iga nädalaste kohtumiste panustamisele pedagoogilisse dokumenteerimisse. Uurimuse järeldusena leiti, et kuigi õpetajad hindavad pedagoogilise dokumenteerimise ja dialoogi koostööd kui vahendit uuringutel, ei pruukinud nad mõista täielikult, et dokumenteerimine protsessina sisaldab ka arutelu ja dokumenteeritud töö ülevaatamist (Bowne et al., 2010).

Pedagoogilise dokumenteerimise viisid

Üheks dokumenteerimise võimaluseks on portfooliote koostamine paber kandjal (Helm, Beneke, & Steinheimer, 1998, viidatud McKenna, 2003 j). Portfoolio on profiil lapse töödest ja huvidest, mis on üles ehitatud järk-järgult sisaldades näitlikke komponente lapse õppe kogemustest (McKenna, 2003). Need võivad sisaldada pilte lapse tegevusest, nende sõnu, kui nad arutavad, mida nad teevad, tunnevad ja mõtlevad, ja lapse tõlgendust läbi nägemise ja kuuldu kogetust (McKenna, 2003). Portfoolio annab võimaluse muuta kogemused, kompetents, õppimine ja töö “nähtavaks” (Hurst et al., 1998, viidatud Kankaanranta, 2007 j). “Nähtavana” on neid lihtsam hinnata ja peegeldada, ka autoril endal (Kankaanranta, 2007). Samuti toob Knauf ühe dokumenteerimise meetodina välja individuaalsed portfoolid kuhu kogutakse lapse tööd, fotod tegevustest, lemmiklaulud ja -jutud (Elschenbroich et al., 2008; Knauf, 2012; Strätz, 2013, viidatud Knauf, 2015 j). Portfoolio on hea individuaalseks toeks kuna keskendub ainult lapsele (Knauf, 2015). Portfoolid on aga sakslaste mugandus või peegeldus dokumentatsioonist, sest Reggio Emilia lähenemises on esiplaanil grupi tegevused ning portfooliot üldiselt ei kasutata (Knauf, 2015).

Kui senimaani on laste portfoolioid koostatud paberile, siis Marja Kankaanranta toob oma artiklis välja kaks probleemi seose paberportfoolioteaga (Kankaanranta, 2001). Esiteks on paberportfoolios raskendatud mitmesuguste teadmiste näitamine, teiseks on tõstatatud küsimus, kuidas säilitada ja käsitleda mitmete aastate jooksul kogutud materjale õpingutest ja töödest (Kankaanranta, 2001). Lahendusena toob ta välja digitaalsel kujul portfooliote säilitamise. Dokumenteerida on võimalik digitaalselt (fotod, videod, veebitekstid) või paber kandjal (laste joonistused, skulptuurid, kirjutised) (Pettersson, 2014). Sarnast toob välja Margaret MacDonald (2006) oma töös, viidates Dahlbergile (1999), et pedagoogilise dokumentatsiooni sisu võib hõlmata konkreetseid materjale, sh. audio ja videosalvestusi, fotosid ja näiteid laste töödest, mis esindavad laste tegevusi ja ütlusi ning ka infot sellest, kuidas õpetaja seostub lapsega selles õppeprotsessis (MacDonald, 2006).

Teise dokumenteerimise meetoditena toob Knauf välja seinte kuvandid mis tavaliselt on postrid fotode, joonistuste ja selgitava tekstiga (Knauf, Dux, & Schlüter, 2007, viidatud Knauf, 2015 j). Enamasti kasutatakse neid eriliste tähtpäevade, päeva sündmuste või pikemaajaliste projektide demonstreerimiseks rühma või koridori seintel (Knauf, 2015). Ning kolmandaks meetodiks laste tööde esitlused, täpsemalt avalikud näitused. Kuna koolieelses lasteasutuses on suur roll loomingulisel tööl paberi, riide ja paljude teiste materjalidega, siis korraldatakse väikseid avalikke näitusi laste töödega (Knauf, 2015). Näituse tööd võivad olla

üles riputatud lihtsalt seintele või sisaldada ka kommentaare ja pilte töö protsessist (Knauf, 2015).

Uurimuse eesmärk ja uurimusküsimused

Pedagoogiline dokumenteerimine info- ja kommunikatsioonitehnoloogia vahendite abil koolieelses lasteasutuses on aktuaalne teema kuid Eestis pole antud teema kohast uurimust varasemalt läbi viidud. Eelnevast lähtuvalt on töö eesmärgiks välja selgitada, kuidas koolieelses lasteasutuses pedagoogilist dokumenteerimist läbi viiakse ning milline on seejuures selles IKT vahendite roll. Eesmärgi saavutamiseks tutvuti antud teemaga läbi kirjanduse ning püstitati antud tööle järgmised uurimisküsimused:

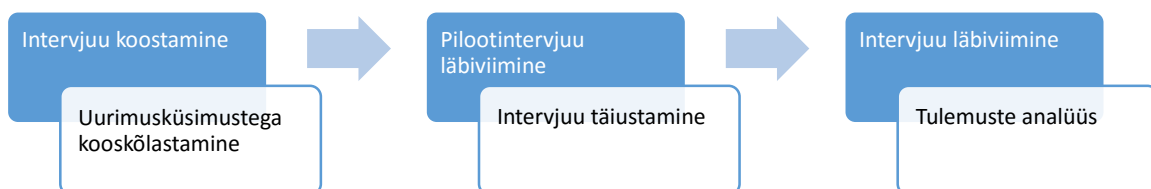
1. Kuidas kasutavad lasteaiaõpetajad pedagoogilist dokumenteerimist?
2. Kuidas rakendatakse IKT vahendeid pedagoogilisel dokumenteerimisel?

Metoodika

Käesolevas peatükis antakse ülevaade uuringu disainist, selgitatakse valimi koostamise ja andmekogumise põhimõtteid ning kirjeldatakse uuringu protseduuri.

Uuringu disain

Uuring viidi läbi (joonis 1) kolmes etapis. Kõigepealt alustati intervjuu koostamisega. Küsimusi valides toetuti eelnevatele uurimustele ning küsimused kooskõlastati uurimusküsimustega. Teise etapina viidi läbi kaks pilootintervjuud peale mida täiustati intervjuu küsimusi. Viimase etapina viidi intervjuu läbi nelja uuritavaga, intervjuud transkribeeriti, kodeeriti ja analüüsiti.

Joonis 1. Bakalaureusetöö uuringu disain

Valimi kirjeldus

Uurimuse valimisse kuulusid nelja Tartu maakonna koolieelse lasteasutuse õpetajad kes valiti mugavusvalimi põhimõttel. Mugavusvalim tähendab, et uuritavad valiti uurijale kergesti kättesaadavate huvialuste hulgast (Õunapuu, 2014). lisaks jälgiti uuritavate valikul kriteeriumi, et kõik uurimuses osalevad õpetajad oleksid tegelenud pedagoogilise dokumenteerimisega. Antud teemaga, st pedagoogilise dokumenteerimisega, on tegelenud õpetajad, kes on huvitatud Reggio Emilia tegevuskultuurist ning seetõttu pöörduti Tartu Reggio klubi eestvedaja poole leidmaks kriteeriumitele vastavate õpetajate kontakte. Valimisse kuulus neli õpetajat, igast lasteaiast üks, ning kõik intervjuueeritavad kuuluvad Tartu Reggio klubisse. Kõigi intervjuueeritavate andmed leiab tabelist 1. Uurimuses osalevate õpetajate konfidentsiaalsuse tagamiseks asendati õpetajate nimed pseudonüümidega.

Tabel 1. *Intervjuueeritavate andmed*

Pseudonüüm	Haridus	Lasteaiaõpetaja tööstaaž aastates	Pedagoogilise dokumenteerimisega tegeletud aeg aastates
Kaja	Koolieelse lasteasutuse õpetaja (edaspidi KELA) magistrant	5a	3a
Anne	KELA magister	9a	2a
Mari	Pedagoog-metoodik, magister	22a	5a
Eva	kõrgharidus	23a	2a

Andmekogumine

Andmete kogumiseks kasutati kvalitatiivset uurimisviisi ja koostati poolstruktureeritud intervjuu, mis võimaldab intervjuu käigus muuta küsimuste järjekorda ning lisada täpsustavaid küsimusi (Õunapuu, 2014). Intervjuu küsimuste koostamisel toetuti varasematele uurimustele (Bowne et al., 2010; Buldu, 2010; Kollom, 2013), intervjuu kavaga saab tutvuda lisa 1. Intervjuu jagunes oma ülesehituselt kaheks osaks. Esimese poole küsimustega sooviti saada vastust küsimusele kuidas kasutatavad lasteaiaõpetajad pedagoogilist dokumenteerimist (küsimused toetusid Bowne et al. ja Buldu, 2010 uurimustele) ning teise poole küsimustega

kuidas rakendatakse IKT vahendeid pedagoogilisel dokumenteerimisel (küsimuste aluseks Kollom, 2013 uurimus).

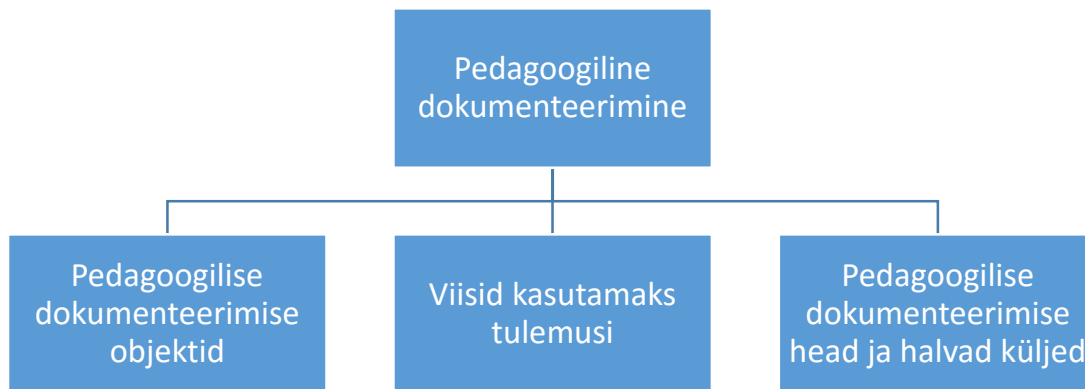
Küsimuste reliaabluse kontrollimiseks viis uurija eelnevalt läbi kaks pilootintervjuud kaastudengitega, kellel oli eelnev kogemus pedagoogilise dokumenteerimisega praktika jooksul. Pilootintervjuu abil täiendati intervjuu küsimusi lisades alaküsimusi, järgnevalt tuuakse täiendustest kaks näidet. Küsimuse, *mis on teie jaoks pedagoogiline dokumenteerimine* juurde lisati alaküsimus, *milline roll on pedagoogilisel dokumenteerimisel laste arengul*. Küsimusele, *mil määral ja kuidas kasutate IKT vahendeid pedagoogilise dokumenteerimise läbiviimisel*, lisati alaküsimusena *mille taha jääb vahendite mittekasutamine ja milliseid võimalusi pakub lasteaed IKT vahendite kasutamisel*. Pilootintervjuudest saadud tulemusi andmete analüüsimisel ei kasutatud, kuna nende järel tehti piisavalt palju parandusi ning praktikaperioodi jooksul saadud kogemused ei andnud piisavalt kogemusi antud teemal kaasarääkimiseks. Samuti harjutas autor pilootuurimuse käigus oma intervjuueerimisoskusi.

Protseduur

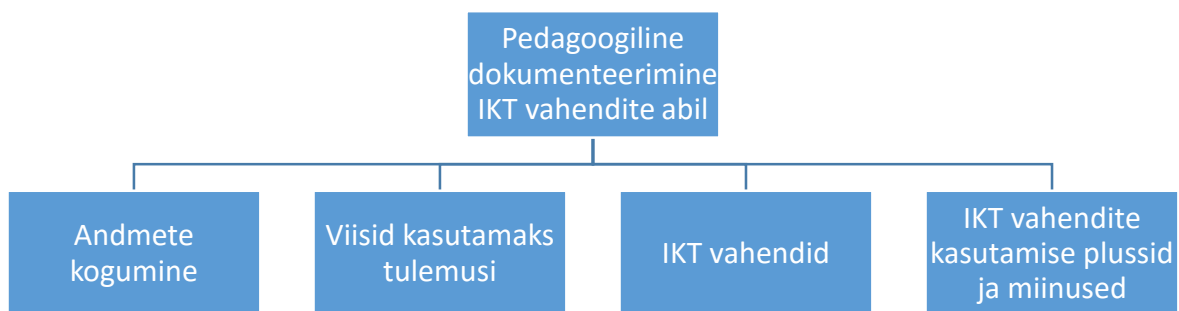
Uuritavate õpetajatega võeti ühendust e-kirja teel ning nõusoleku saamise järel lepiti kokku õpetajale sobiv koht ja aeg intervjuu läbiviimiseks. Intervjuud viidi läbi aprillis 2016, kahe õpetajaga saadi kokku lasteaia, ühe õpetajaga kohvikus ja viimane intervjuu toimus Tartu Ülikooli Haridusteaduste instituudis. Intervjuud kestsid kakskümmend kuni nelikümmend kolm minutit ning intervjuueerimisel kasutati vestluse salvestamiseks telefoni, et hiljem vestlus transkribeerida. Heli salvestamine võimaldab talletada intervjuueeritava vastuseid märksa täpsemalt, kui seda suudavad vaid inimekõrv koos andmeid üles kirjutavate näppudega (Laherand, 2008).

Intervjuud transkribeeriti kasutades programmi *Transcribe*, mis võimaldas helifaili vastavalt vajadusele edasi ja tagasi liigutada. Ühe helifaili transkribeerimine võttis aega kaheksakümmend kuni sada kaheksakümmend minutit. Peale intervjuude transkribeerimist oli õpetajatel võimalus üle vaadata enda intervjuu transkriptsioon ja soovi korral täiendada oma ütlust. Enda transkribeeritud intervjuusid soovisid näha kõik õpetajad ning lisandusi tegi üks intervjuueeritav. Andmed analüüsiti kasutades kvalitatiivset sisuanalüüsi, mis võimaldab teha täpseid ja usaldusväärseid järeldusi konteksti (Krippendorff, 1989). Uurimuse usalduväärsuse suurendamiseks kasutati kaas kodeerija abi, kelleks oli üks juhendajatest ning kes kodeeris

10% ehk ühe intervjuu lisaks töö autorile. Erimeelsuste tekkimisel esitati oma seisukohad ja valiti sobivaim kood. Kodeerimisel kasutati *QCAmap* programmi, mis võimaldab kõik transkriptsioonid üles laadida, lisada uurimisküsimused, kirjutada sobiv kood ning tõmmata värviliseks soovitud lõik (vaata lisa 2). Peale kodeeringut sai koode analüüsida ja kategoriseerida (joonis 1 ja 2) ning saadud tulemused *MS Excel* tabelina alla laadida. Õpetajatele tagatakse anonüümsus, nende nimesid ei avalikustata ning tulemuste esitamisel kasutatakse pseudonüüme. Kodeerimisel lähtuti uurimisküsimustest- kuidas kasutatavad lasteaiaõpetajad pedagoogilist dokumenteerimist ning kuidas rakendatakse IKT vahendeid pedagoogilisel dokumenteerimisel.

Joonis 1. Pedagoogilise dokumenteerimise kategooriad

Joonis 2. Kategooriad info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) vahendite kasutamisel pedagoogilisel dokumenteerimisel

Tulemused

Uurimuse eesmärgiks oli teada saada kuidas kasutavad lasteaiaõpetajad pedagoogilisel dokumenteerimisel IKT vahendeid. Tulemused esitatakse uurimisküsimuste kaupa. Õpetajate anonüümsuse tagamiseks kasutatakse pseudonüüme ja esitatud tsitaate on vähesel määral toimetatud eemaldamaks sõnakordused ja parasiitsõnad.

Esimene uurimisküsimus

Esimeseks uurimisküsimuseks oli kuidas kasutavad lasteaiaõpetajad pedagoogilist dokumenteerimist. Selle küsimuse analüüsimise tulemusel saadi kolm alakategooriat:

a) Pedagoogilise dokumenteerimise objektid

Kõik õpetajat tõid välja, et nad kasutavad pedagoogilist dokumenteerimist igapäevaselt ning ei dokumenteerita vaid enda planeeritud tegevusi vaid ka vabamängu ja muusika- ning liikumistegevusi.

Pärast kolme aastat praktiseerimist on see tavaline igapäeva osa (Kaja).

Ma lähen muusikategevusse kus lapsed hästi tihti individuaalselt esinevad /.../ ja see on nii automaatne, et ma võtan telefoni välja ja ma filmin neid (Kaja).

Dokumenteerides jäädvustatakse õppetegevusi ja laste mõtteid kas üles kirjutades, filmides või pildistades. Jälgitakse lapse käehoidu, arengut, lapse arvamusi ja mõtteid. Ühe dokumenteerimise viisina kasutatakse lastega individuaalsed intervjuusid, mille käigus salvestatakse lapse mõtte ja arvamused.

Kuna meie jaoks pedagoogiline dokumenteerimine ei ole tõesti ainult pildistamine, siis meie kirjutame hästi palju. Meil on sellised paberid /.../ mida me /.../ nädala jooksul siis täiendame, et kui laps midagi toredat ütleb või lapsel on mingi lahe mõte, me paneme selle lapse nime, kuupäeva ja lühidalt kirja. (Kaja).

See on nii igapäevane, /.../ näiteks võtame kasvõi tänase tegevuse, /.../ me valmistasime täna ette /.../ kuna emadepäev on tulekul. Ja lihtsalt sellel ajal me pildistasime kuidas laps teeb, kuidas ta samal ajal pliiatsit hoiab v pintslit, jälgime ka seda kas ta hoiab õigesti (Eva).

Pedagoogilise dokumenteerimise juures tõid kõik õpetajad välja lapse arengu jälgimise. Läbi dokumenteerimise ja analüüsimise näeb laste edusamme ning külgi millele on veel vaja

tähelepanu pöörata. Lähtudes dokumenteerimisele seatud eesmärkidest muutub analüüsimine lihtsamaks.

See eesmärgistamine ongi kõige tähtsam /.../ ma ju vaatan lapse arengut see on ju ka dokumenteerimine, arengu dokumenteerimine. Ühesõnaga kaardistan laste teadmised, siis sean eesmärgid ja hakkam tööle, siis analüüsin, teen jälle lapse arengu jälgimise, jälle sean uued eesmärgid, see on selline ring. Et seda peab tegema, see tagab järjepideva arengu (Mari).

b) Viisid kasutamaks tulemusi

Päeva jooksul dokumenteeritu võeti kokku analüüsiga, kes vaatas koos paarilisega, et näha kuhu edasi minna ja mis lapsi huvitas, kes analüüsib, et hiljem saadud tulemusi näidata ja arutada lapsevanematega arenguvestlusel.

Meil on rühmasisesed koosolekud, lihtsalt räägime kes mida arvas, kuidas välja tuli, millest edasi (Eva).

See analüüsi võimalus on minu jaoks kõige olulisem. et võimalust enda tööd analüüsida, lapsi analüüsida, laste tegevust analüüsida ja sellest tulenevalt järeldusi teha, et mida võib-olla teistpidi teha (Anne)

Õpetajad töid välja, et pedagoogilisel dokumenteerimisel saadud tulemused aitavad neid edasi liikuda, saades teada laste oskused ja huvid. Samuti tekib võimalus enda tegevust tagantjärgi analüüsida, kasutada saadud tulemusi aasta kokkuvõtete ning lasteaia lõpetamise meenete tegemisel.

Minule kui õpetajale on see protsess, et ma jäädvustan protsessi ja hiljem on mul võimalik, siis seda taas esitada, seda analüüsida ja selle peale oma uued eesmärgid seada ja siis jälgida kuidas see asi edasi areneb (Mari).

Me teeme selle aasta kokkuvõtte. Ja ka kui rühm lõpetab lasteaia, siis me oleme kasutanud neid raamatu koostamiseks või, et ei ole nagu lõpualbum aga pigem raamatu moodi (Anne).

Kolm õpetajat töid välja tulemuste jagamise blogis ja Facebooki grupis kuhu nad lisavad pilte, videoklippe ning lühikese kirjeldava teksti. Ligipääs neile on lastevanematel, kes saavad otsest tagasisidet kuidas nende lapsel läheb ja mida ta on päeva jooksul teinud.

Hästi suur osa piltidest ja videotest lähevad blogisse. Meil on rühmal väga aktiivne blogi /.../ kui meil on ikka tore tegevus olnud ja see on jäädvustatud, siis blogisse ikkagi saavad need ülesse, filmid ja pildid (Kaja).

Meil on kinnine blogi lastevanematele, me ei pane sinna kõike /.../ et me teeme mingi valiku ja me paneme ka juurde lühikese teksti, et mida me siis tegime (Anne).

Pedagoogilisel dokumenteerimisel kasutatakse laste digitaalset arengumappe, mis võimaldab iga lapse kohta dokumenteeritud andmeid hoida arvutis ühes kaustas. Arengumapid on head jälgimaks lapse arengut ja jagamaks faile lastevanematega arenguveestlustel. Miinusena toovad õpetajad välja individuaalsete digitaalsete arengumappide juures ajakulukuse mille põhjustab rohketes failide/andmete jagamine mappidesse.

Aga sellel aastal ma olen siis teinud sellised laste individuaalsed digitaalsed mapid. Kuhu me kogume aasta jooksul kõik pildid ja videot mis temast on tehtud (Kaja).

Arenguveestlusel kui ma ütlen lapsevanemale, et selline lugu näiteks meeskonna töös oli, see on üks asi aga kui ma näitan videot, siis see ongi nii, et siis ei ole mingisugust vastu väiteid ega midagi, et see on selles mõttes hästi hea asi (Mari).

Lisaks digitaalsetele arengumappidele ja blogidele dokumenteerivad õpetajad kasutades pliiatsit ja paberit. Täidetakse vaatluslehti, kirjutatakse üles laste mõtted ja ideed. Üles kirjutatud mõtted ning ka pildistatud tegevused kajastatakse rühmas infoseinal.

Täidan laste vaatluslehti, siis mul on igasugused erinevad vihikud kuhu ma kirjutan laste ütlused, siis ma salvestan ka diktofoniga (Eva).

Ja samamoodi me oleme nendest, siis piltidest lasknud ka välja endale seina peale sellise väikse kroonika, et lastel on nagu näha siis need pildid endast, mis nad on teinud ja kus nad on käinud (Kaja).

c) Pedagoogilise dokumenteerimise head ja halvad küljed

Intervjuude käigus toodi põhilisteks miinusteks pedagoogilisel dokumenteerimisel ajakulu ja andmete maht.

Miinus on võib-olla see, et ta on ajakulukas tegelikult, noh kui sa tahad sellist analüüsi teha või seda ka. /.../ Aga see piltide sorteerimine ja kustutamine ja kaustadesse tõstmine, see on aega nõudev (Kaja).

Miinus on see, et see on tohutult ajamahukas, mul peab olema koguaeg see fotoaparaat, kaart peab tühi olema, /.../ ühesõnaga see tehnika peab korras olema, see nõuab hoolt (Mari).

Hoolimata välja toodud miinustest jõudsid õpetajad ka pedagoogilise dokumenteerimise plussideni.

Plussid kindlasti see, et on hästi nähtav, ka lapsevanematele nähtav, et kuigi me ütleme jah, et lapse jaoks aga me ka lapsevanemale tahame näidata mida me teeme, et on neile nähtav (Anne).

Plussid ongi see mida ma siin koguaeg rõhutan, et ma märkan asju mida ma muidu ei märkaks või see suunab mind keskenduma ühele kindlale asjale, sellele eesmärgile (Mari).

Intervjuu käigus uuriti ka pedagoogilist dokumenteerimist takistavate tegurite kohta. Peamiste takistustena toodi välja vahendite puudumine või oskamatus neid kasutada, õpetaja ja laste valmisolek.

Õpetaja valmisolek eelkõige ma arvan, et ja oskused muidugi selles mõttes, et ja võimalused, et ma usun, et igal majal ei ole seda võimalust (Kaja).

No üks asi kindlasti see, et no ma mõtlen enda maja peale, ma ei oska ju kõigist rääkida, et vanem personal, kes ei oska kasutada neid vahendeid. Ka rahalised võimalused on kohati piiratud, et sa pead ikkagi millegi arvelt kokku hoidma, et osta näiteks rühma fotoaparaat, sest seda me ei saa maja rahade eest, see on meie enda rühma rahade eest (Anne).

Teine uurimisküsimus

Teiseks uurimisküsimuseks oli kuidas rakendatakse IKT vahendeid pedagoogilisel dokumenteerimisel. Selle küsimuse analüüsimise tulemusel saadi neli alakategooriat:

a) Andmete kogumine

IKT vahendeid pedagoogilisel dokumenteerimisel kasutati laste tegevuste jäädvustamiseks-pildistamine, filmimine, heli salvestamine. Jäädvustati lapse käitumist ja kaasa tegemist planeeritud tegevustes aga ka vabamängus.

Me käisime erinevates kalapoodides lastega koos, see on kõik pildistatud, filmitud kuidas me käisime, mida lapsed arvasid, mõtlesid (Mari).

Et üldiselt on ta ikkagi palju sellistel tegevuste käigus, et kui lapsed teevad midagi ja siis me jooksemegi seal ringi nii mina kui mu paariline kui abi õpetaja ja jagame /.. / et neid jäädvustusi ei oleks nagu ainult nii öelda planeeritud tegevustes vaid, et neid jäädvustusi tekiks ka siis vaba mängust, neid jäädvustusi tekiks ka õue mängust (Kaja).

Õpetajad tõid välja, et IKT vahendite kasutamine dokumenteerimisel lihtsustab lapse arengu jälgimist ja analüüsi. Samuti võimaldab see õpetajal enda tegevust analüüsida, sest ta saab vaadata enda tegevust hiljem ja märgata asju mida ta tegevuse käigus ei pruugi märgata.

Kui ma olen jälginud last, siis me kasutame hästi palju fotografeerimist, et siis mul on olemas esiteks konkreetsete tõendid ja teine asi on see, et märkan asju mida võib-olla igapäeva tegevuse käigus ei märka (Anne).

Minu jaoks isiklikult annab ta võimaluse /... / jälgida mida ma olen teinud ja analüüsida. Et kui paluda kasvõi õpetaja abil filmida mingisugust konkreetset tegevust, et üheltpoolt ma saan ju vaadata kuidas lapsed käituvad tegevuses aga samamoodi ka minu enda käitumist (Anne).

IKT vahendite abil dokumenteerides saadud tulemusi kasutasid kõik intervjueeritavad kokkuvõtete tegemisel rühmale, juhtkonnale ja vanematele. Tulemusi kajastati slaidiesitlustena, väikse filmina ning lasteaia lõpus raamatute koostamisel.

Kui me teeme /... / enda ja juhtkonna ja maja jaoks kokkuvõtet aastast, siis see on meil ka pildiliselt lahendatud /.. / ja seekord siis jah ma proovin mingisuguse filmikese kokku panna ja videolõike vahele mida oleme saanud filmida. (Anne).

Kui saab nüüd õppeaasta läbi, siis ma olen teinud /... / nüüd kolmel aastal sellise ülevaate kogu õppeaasta tegevustest. Siis need pildid jooksevad on siukesed video lõigud, /... / et siis ma selle movie makeriga põimin kokku /... / ja seda me näitame lastevanematele kevadisel koosolekul (Mari).

b) Viisid kasutamaks tulemusi

Intervjuudes tõid kolm õpetajat välja, et jagavad rühmas tehtud pilte ja videoid kinnises blogis ja Facebooki grupis. Samuti kasutavad kaks õpetajat digitaalset arengumappi.

Meil on Facebookis koduleht kuhu me vanematele koguaeg, näitame mis me teeme.

See on täiesti igapäevane ja see on lausa kohustus (Eva).

Seda analüüsi on ka hea teha, sest kui ikkagi tuleb Aleksandri arenguestlus ma võtan tema kausta ja mul kõik jooksevad asjad, et niimoodi, et see on mugav (Mari).

c) IKT vahendid

Põhilised vahendid mida intervjueritavad dokumenteerimisel kasutasid olid fotoaparaat, nutitelefon ja arvuti, kuid leidus ka teisi vahendeid nagu projektor, valguslaud, tahvelarvuti, puutetundlik tahvel.

Mina tunnen, et mingil määral ka isiklik mobiiltelefon on kõige mugavam aegajalt mingite piltide ja videote tegemiseks ja fotoaparaat. iPadid on meil kasutusel, need mis on rühmade vahel saab jagada, valguslaua laadsed sellised asjad on meil olemas (Kaja).

Nutitelefon, meil on väga hea filmiv digifotoaparaat, meil on eraldi päris kaamera, siis on meil see sülearvuti, siis on meil rühmas suur arvuti (Mari).

Enamus vahenditest mida õpetajad lasteaias kasutasid olid kas lasteaias omad või rühma rahade eest ostetud aga oli ka õpetajate ja lastevanemate isiklike asju. Oli õpetajaid kes pidasid isiklike asjade kasutamist probleemiks ja neid kelle arvates see on loomulik ja normaalne.

Kaamera saime ühe lapsevanema käest, ta ütles, et tal seisab kolm aastat ja ta oli lahkesti nõus, siis meil oli vahepeal kaks aastat digitaalne see pildiraam. Aga jah meil on lasteaias omad üldiselt küll, välja arvatud siis see kaamera (Mari).

d) IKT vahendite kasutamise plussid ja miinused

Küsites intervjueritavatel IKT vahendite kasutamise miinustest või raskustest toodi vastusteks ajakulukus ja suur andmete maht. Siiski toodi välja, et pedagoogilist dokumenteerimist see raskemaks ei tee, pigem vastupidi.

Alguses oli see, et seda materjali oli nii palju ja ei osanud seda süsteemi luua /.../ ja siis vahepeal oli ka see, et ei purenud läbi sealt aga see on ikkagi see, et tuleb eesmärk seada ja siis tuleb palju vähem pilte (Mari).

Miinus on võib-olla see, et ta on ajakulukas tegelikult, kui sa tahad sellist analüüsi teha või seda ka. Aga see piltide sorteerimine ja kustutamine ja kaustadesse tõstmine, see on aega nõudev ma üldse ei vaidle vastu sellele (Kaja).

Takistusteks kasutamaks IKT vahendeid peeti vahendite olemasolu, õpetaja valmisolekut, oskusi sõltuvalt õpetaja vanusest ning meeskonna koostöö.

Õpetaja valmisolek eelkõige ma arvan, et ja oskused muidugi selles mõttes, et ja võimalused, et ma usun, et igal majal ei ole seda võimalust. Et vahendid kindlasti on üks asi, siis on see õpetaja valmisolek jah, et kas ta tahab pildistada, kas ta näeb seda vajalikkust või ta teeb seda lihtsalt sellepärast, et teha pilti (Kaja).

Aga ka IKT vahendite kasutamisel pedagoogilisel dokumenteerimisel on omad plussid. Välja toodi otsene tagasiside vanematele, õpetaja analüüs enda tegevusele mis aitab kaasa enesearengule.

Plussid on see, et digivahendiga ma märkan asju mida ma muidu ei märka, ma olen eesmärgistanud selle dokumenteerimise (Mari).

See vahetu tagasiside, et need pildid ja videod sellest mida see laps tegelikult teeb, et see on ma arvan küll see suur pluss, et ta annab võimaluse meil edastada päeval tehtut (Kaja).

Tulemuste kaudu sai töö autor teada kuidas kasutavad õpetajad pedagoogilist dokumenteerimist ja kuidas rakendatakse IKT vahendeid pedagoogilisel dokumenteerimisel. Tulemuste analüüsist räägitakse töö järgnevas osas.

Arutelu

Antud uurimustöö eesmärgiks oli välja selgitada, kuidas kasutavad lasteaiaõpetajad pedagoogilisel dokumenteerimisel IKT vahendeid. Uurimisküsimused said vastused, et lasteaiaõpetajad kasutavad pedagoogilist dokumenteerimist igapäevaselt nii planeeritud kui ka planeerimata tegevustest kirjutades, pildistades ja filmides üles lapse tegevust ja mõtteid. Samuti leiti, et pedagoogilisel dokumenteerimisel kasutati põhiliselt IKT vahendeid pildistades ja filmides laste tegevusi.

Kõik intervjueeritavad õpetajad tõid välja, et kasutavad pedagoogilist dokumenteerimist igapäevaselt. Pildistades, filmides või märkmeid kirjutades dokumenteeritakse planeeritud tegevusi nagu hommikuringi, kunstitegevust aga ka vabamängu ja liikumis- ning muusikategevust. Dokumenteerides IKT vahenditega on võimalik hiljem jälgida lapse käehoidu ja lapse arengut, kirjalike märkmete abil saab jäädvustada lapse mõtted ja ideed. Intervjueeritavate pedagoogilise dokumenteerimise kirjeldus läheb kokku Caldwelli (1997) definitsiooniga, et pedagoogiline dokumenteerimine on meetod mida kasutades jäädvustatakse lapse õppiskogemus süstemaatiliselt läbi vaatluste või klassiruumis kaasatöötamise transkriptsioonide (viidatud Buldu, 2010 j). Pedagoogiline dokumenteerimine igapäeva tegevustes on oluline andmaks võimaluse tegevusi järgi vaadata ja analüüsida, kasutades IKT vahendeid on võimalik tegevust üle vaadata ka kuid hiljem.

Just analüüsi võimalust pidasid uuritavad õpetajad kõige olulisemaks pedagoogilisel dokumenteerimisel. See annab võimaluse analüüsida nii lapse tegevust, mille abil hinnata tema arengut ja arvestada edaspidiste tegevuste läbi viimisel, kui ka õpetaja enda tegevust. Pedagoogilise dokumenteerimise kasutamine annab õpetajale võimaluse peegeldamiseks ja eneseleidmiseks; ning seeläbi olulisi komponente professionaalseks arenguks ja kasvuks (Bowne et al., 2010). Kuigi analüüsi võimalust peeti suureks plussiks, leiti selle juures ka negatiivset. Kuna analüüsimisel kasutatakse tehtud märkmeid, pilte ja video klippe, siis võtab see kõik väga palju aega. Samuti tekib päeva jooksul väga palju materjali ja selle hoomamine on raskendatud. Sarnaselt intervjueeritud õpetajatega leian, et pedagoogilise dokumenteerimise plussid kaaluvad üle sellega kaasnevad miinused. Tänu pidevale dokumenteerimisele on õpetajal olemas andmed lapse tegevustest ja arengust mis on suureks toeks jälgimaks lapse arengut ning samuti saab õpetaja kõrvalt vaadata enda tegevust ja seda analüüsida. Uurides õpetajatelt kuidas või mille alusel nad dokumenteerides saadud andmeid analüüsivad, siis neljast õpetajast kolm analüüsivad dokumenteeritud vaadates ja arutades

nähtu üle. Üks õpetaja tõi välja, et enne dokumenteerimist seavad nad kolleegiga eesmärgi ning hiljem on sellest lähtuvalt hea andmeid analüüsida. Intervjuude põhjal leidis töö autor, et analüüsi paremaks läbiviimiseks ning konkreetsemate tulemuste saamiseks on hea seda eelnevalt enda tegevusele eesmärk. Kuna uuritavatest tõi üks õpetaja välja dokumenteerimisele eelneva eesmärgi seadmise, oli näha ka erinevust analüüsi läbiviimisel ja saadud tulemuste kasutamisest. Eesmärgi seadnud õpetaja keskendus eesmärkidega rohkem lapse tegevusele ja tema arengu jälgimisele. Samuti nägi ta selgelt peale analüüsi ära, kas eesmärk sai täidetud või vajab see veel täitmist.

Lisaks analüüsi olulisusele, peeti tähtsaks ka võimalust jagada saadud tulemusi lastevanematega. Antud töö autor nõustub Wieniga (2011), et dokumenteerimine eemaldab õpetaja professionaalse isolatsiooni ja võimaldab tema tööd jagada lastevanemate ja kolleegidega. Nagu uuringu käigus selgus jagasid kõik õpetajad dokumenteerimisel saadud tulemusi lastevanematega pidades rühma alt blogi või Facebooki gruppi, kuhu laeti pilte ja video klippe lastest. Selline lahendus võimaldab õpetajal lihtsalt jagada päeva jooksul dokumenteeritud ja lapsevanemal olla kursis lapse päevaga. Töö autor leiab, et andmete jagamine motiveerib ka õpetajat alguses dokumenteerima ning edaspidi teeb seda positiivne tagasiside.

Kankaanranta (2010) toob ühe dokumenteerimise meetodina välja portfoolid. Ta räägib nii paber kandjal portfooliost kui ka uudse lahendusena digitaalsetest portfooliotest. Uuringu käigus õpetajad portfooliotest ei rääkinud, kasutati aga märksõna arengumapp. Arengumappe kasutasid kõik uuritavat, neist kaks digitaalsel kujul. Digitaalne arengumapp võimaldab lapse kohta dokumenteeritud andmeid hoida ühes kaustas ja neid on hea kasutada õpetajal arengu jälgimiseks ning arenguestlustel lastevanematega jagamisel. Siiski täidetakse käsitsi vaatluslehti ja käsitsi kirjutatakse üles ka laste mõtteid. Autori arvamused kattuvad siinkohal Kankaanranta (2010) omadega, kes toob välja, et paber kandjal dokumenteerides on raskendatud mitmesuguste teadmiste näitamine, samuti tekib küsimus kus hoiustada aastate jooksul kogutud andmeid. Koostades arengumappe digitaalselt on võimalik andmeid esitada kirjalikult, fotona, videona, joonistusena ja neid võimalusi on veel palju. Samuti on digitaalset arengumappi jagada, salvestada lisaks arvutile ka internetti mis kindlustab arengumapi turvalisuse.

Antud uurimuses selgus, et jäädvustamiseks laste tegevust pedagoogilisel dokumenteerimisel kasutavad lasteaiaõpetajad IKT vahendeid. Õpetajad kasutasid dokumenteerimisel tahvelarvuteid või fotoaparaati, et laste tegevusi pildistada ja filmida. See

on ka üks peamisi viise IKT vahendite kasutamiseks tegevuste salvestamiseks (Pettersson, 2014). Käesolevas uurimuses tuli välja, et IKT vahendite kasutamine pedagoogilisel dokumenteerimisel lihtsustab lapse arengu jälgimist ja analüüsi, samuti ka õpetaja tegevuse analüüsi. Antud töö autor leidis, et tehes märkmeid samal hetkel kui lapsega tegevust läbi viiakse on raske, kõiki detaile ei pruugi märgata ja hiljem on mälu järgi raske analüüsida. Kui õpetajal on aga video või pilt ees, näeb ta eelnevalt nägemata jäänud detaile ning samuti kõrvalt ka enda tegevust. Samuti toob Kankaanranta (2007) välja, et „nähtavana“ on õpetajal tegevust lihtsam hinnata ja peegeldada.

Wien (2011) on toonud oma töös välja viis etappi õpetaja pedagoogilise dokumenteerimise õppimise teel: dokumenteerimis harjumuse kujundamine, mugavalt tundmine minemaks avalikkuse ette, visuaalse kirjaoskuse arendamine, eesmärgistades dokumenteerimine muutmaks õppimine nähtavaks ning visuaalsete teooriate jagamine teistega tõlgendamiseks ja edasise õppekava disainiks. Mugavalt tundmine minemaks avalikkuse ette on esimese kolme etapi seas, millest dokumenteerimise alguses õpetajad ei pruugi edasi näha. Dokumenteerimist avalikuks tehes võidakse jääda kirjeldavaks ja pinnapealseks (Wien, 2011). Lähtuvalt sellest, et intervjuude käigus tulid teemaks ka kaks viimast etappi ning õpetajad olid pedagoogilise dokumenteerimisega tegelenud kaks kuni viis aastat, tegi töö autor järelduse, et intervjuueeritud õpetajad olid võimelised nägema kõiki viite etappi ning avalikkuse ette minemine on muutunud vabamaks ning suunab õpetajad rohkem jälgima, mida nad dokumenteerivad (Wien, 2011). Uuritavad tõid välja, et IKT vahendite abil dokumenteerimisel saadud andmeid on hea hiljem vaadata ja analüüsida, samuti on pilte ja videoid hea jagada lastevanematega. Õpetajad kasutasid fotosid koostamaks ka info seinu, kus lisaks piltidele lisati juurde lühike kirjeldus. Üheks dokumenteerimise meetodiks on seinte kuvandid- fotode, joonistuste ja selgitava tekstiga (Knauf, Düx, & Schlüter, 2007, viidatud Knauf, 2015 j). Töö autor leiab toetudes Reynolds'i ja Duffi (2016) uurimusele, et kuigi aastaid on laste fotosid ja joonistusi esitatud vanematele infoseina kaudu, siis IKT vahendite kasutamine viib õpetaja töö jagamise teisele tasemele, andes palju teisi võimalusi dokumentatsiooni kajastamiseks.

Hoolimata IKT vahendite kasutamise headest külgedest, leiti nendel ka halbu külgi. IKT vahendite kasutamisel peab veenduma, et vahenditel oleks aku täis, mälukaart tühi ja kõik toimiks, muidu ei ole plaanitav dokumenteerimine võimalik. Kuigi IKT vahendid vajavad suuremat hoolt kasutades pedagoogilisel dokumenteerimisel kui pliiats ja paber, leiab töö autor, et see ei tohiks olla määravaks teguriks jätmaks IKT vahendid dokumenteerimisel

välja. Samas nõustub töö autor, et suurt rolli mängib takistuste juures õpetaja enda valmisolek. Kui õpetajal on IKT vahendite suhtes eelarvamused või ta kasutab neid peale surutult, siis pruugi olla neist kasu juba sellepärast, et õpetaja ei soovi seda. Ta võib küll teha pilte ja filmida aga kui ta ei sea endale ennem eesmärki, muutub hiljem andmete analüüs raskeks ja tülikaks.

Uurimuses tuli välja, et IKT vahendite kasutamine pedagoogilisel dokumenteerimisel lihtsustab lapse arengu jälgimist ja analüüsi, samuti ka õpetaja tegevuse analüüsi. Tehes märkmeid samal hetkel kui lapsega tegevust läbi viiakse on raske, kõiki detaile ei pruugi märgata ja hiljem on mälu järgi raske analüüsida. Kui õpetajal on aga video või aluseks võtta, näeb ta eelnevalt nägemata jäänud detaile ning samuti kõrvvalt ka enda tegevust. „Nähtavana“ on õpetajal tegevust lihtsam hinnata ja peegeldada (Kankaanranta, 2007). Uurides õpetajatelt kuidas või mille alusel nad dokumenteerides saadud andmeid analüüsivad, siis neljast õpetajast kolm analüüsivad dokumenteeritud vaadates ja arutades nähtu üle. Üks õpetaja tõi välja, et enne dokumenteerimist nad seavad kolleegiga eesmärgi ning hiljem on sellest lähtuvalt hea andmeid analüüsida. Kõik intervjueritavad tõi välja, et lähtuvalt pedagoogilise dokumenteerimise kaudu saadud tulemustest, kohandavad nad rühma tegevusi ja saavad ideid uuteks tegevusteks.

Kokkuvõtteks võib öelda, et kõik lasteaiaõpetajad kasutavad pedagoogilist dokumenteerimist igapäevaselt nii planeeritud tegevustes kui ka vabamängu ajal. Põhiliselt dokumenteeritakse rakendades IKT vahendeid. Tegevusi pildistatakse ja filmitakse, saadud tulemused analüüsitakse muutmaks planeeritud tegevused lastele sobivamaks ning jälgimaks lapse arengut. Saadud andmeid kajastatakse digitaalsetes arengumappides ja vanematele avalikes blogides.

Töö kitsaskohad ja väärtus

Antud töö kitsaskohaks peab autor väikest intervjueritavate arvu, hetkel on uuring Tartumaa põhine, saamaks teha üldistust aga Eesti kohta tuleks uuringus kasutada suuremat arvu intervjueritavaid. Autori leidis, et teiseks kitsaskohaks sai töö pealkiri, millest lähtudes andsid intervjueritavad vastuseid kaasates koheselt IKT vahendeid. Kuna see oli uurija esimene katsetus intervjuerida, võis eelnev kogematus mängida rolli intervjuu kvaliteedis.

Töö autorile teadaolevalt ei ole sellist uuringut Eestis varem läbi viidud. Praktiliseks väärtuseks võib pidada seda, et saadud kogemust viimaks läbi kvalitatiivset uurimust. Antud tööd saab kasutada ka alusena edasistel uuringutel.

Tänuõnad

Tänan kõiki uuringus osalenud lasteaiaõpetajaid kes leidsid aega, et osaleda intervjuul ning kaastudengeid kelle peal võisin läbi viia pilootintervjuu.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrekselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Autori allkiri:

Kuupäev: 18.05.2016

Kasutatud kirjandus

- Bowne, M., Cutler, K., DeBates, D., Gilkerson, D., & Stremmel, A. (2010). Pedagogical Documentation and Collaborative Dialogue as Tools of Inquiry for Pre-Service Teachers in Early Childhood Education: An Exploratory Narrative. *Journal Of The Scholarship Of Teaching And Learning*, 10(2), 48–59.
- Buldu, M. (2010). Making learning visible in kindergarten classrooms: Pedagogical documentation as a formative assessment technique. *Teaching and Teacher Education*, 26, 1439- 1449..
- Häidkind, P. (2011). Tests for assessing the child's school readiness and general development. Trial of the tests on the samples of pre-school children and first-grade students in Estonia. Külastatud aadressil https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/18143/haidkind_pille.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Gandini, L., & Kaminsky, L. (2004). Reflections on the Relationship Between Documentation and Assessment in the American Context: An Interview with Brenda Fyee. Külastatud aadressil: <https://reggioalliance.org/downloads/reflectionsfyfe:gandinikaminsky.pdf>
- Kankaanranta, M. (2001). Constructing Digital Portfolios: Teachers Evolving Capabilities in the Use of Information and Communications Technology. *Teacher Development*, 5(2), 259– 275.
- Knauf, H. (2015). Styles of documentation in German early childhood education. *Early Years: An International Research Journal*, 35, 3, 232-248.
- Kollom, K. (2013). Lasteaiaõpetajate haridustehnoloogilised pädevused ning nende kujunemise toetamine õpetajakoolituses. Tallinn
- Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava (2011). Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/13351772>
- Krippendorff, K. (1989). Content analysis. In E. Barnouw, G. Gerbner, W. Schramm, T. L. Worth, & L. Gross (Eds.), *International encyclopedia of communication* (Vol. 1, pp. 403-407). New York, NY: Oxford University Press. Külastatud aadressil http://www.distancelearningcentre.com/access_2014/assessments/Criminology/Research/Content_Analysis.pdf
- Laherand, M.-L. (2008). Kvalitatiivne uurimisviis. Tallinn: Infotrükk
- MacDonald, M. (2007). Toward formative assessment: The use of pedagogical documentation in early elementary classrooms. *Early Childhood Research Quarterly*, 22, 232–242. doi:10.1016/j.ecresq.2006.12.001

- McKenna, D. E. (2005). Documenting Development and Pedagogy in the Swedish Preschool: The Portfolio as a Vehicle for Reflection, Learning, and Democracy *Frontiers: The Interdisciplinary Journal Of Study Abroad*, 12, 161–184.
- Moseley, D., Higgins, S., Bramald, R., Hardman, F., Miller, J., Mroz, M., ... & Stout, J. (1999). *Ways forward with ICT: Effective Pedagogy Using Information and Communications*
- Männamaa, M. (2010). Word Guessing Test as a measure of verbal ability. Use of the test in different contexts and groups. *Külastatud aadressil*
http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/15298/mannamaa_mairi.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Pettersson, K.E. (2014). Playing a part in preschool documentation. *Linköping Studies in Pedagogic Practices*.
- Reynolds, B., & Duff, K. (2016). Families' perceptions of early childhood educators' fostering conversations and connections by sharing children's learning through pedagogical documentation. *Education 3-13*, 44(1), 93-100.
doi:10.1080/03004279.2015.1092457 *Technology for Literacy and Numeracy in Primary Schools*.
- Pettersson, K.E. (2014). Playing a part in preschool documentation. *Linköping Studies in Pedagogic Practices*.
- Õunapuu, L. (2014). Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes. Tartu Ülikool. *Külastatud aadressil*
http://dspace.utlib.ee/dspace/bitstream/handle/10062/36419/ounapuu_kvalitatiivne.pdf?sequence=1.
- Wien, C. A. (2011). Learning to Document in Reggio-Inspired Education. *Early Childhood Research & Practice*, 13(2), 1–2.

Lisa 1. Intervjuu kava

Taustaandmed

- Milline on teie staaž lasteaiaõpetajana?
- Milline on teie haridus?

1. Mis on teie jaoks pedagoogiline dokumenteerimine?

Kirjeldage, mida see teie jaoks tähendab.

- Milline roll on PD laste arengul
2. Millises kontekstis ja kuidas oled kasutanud või plaanid kasutada dokumenteerimist?
- Kuna, miks ja kuidas / plaanite kasutada/ kasutate pedagoogilist dokumenteerimist
 - Kirjeldage, kuidas te olete seda teinud
 - Milliseid vahendeid olete kasutanud dokumenteerimisel
 - Mida tegite/saab teha saadud tulemustega. Näited
 - Kuidas te saadud materjali analüüsisite/saab analüüsida
 - Mis võimalused annab pedagoogiline dokumenteerimine õpetajale
3. Millised on pedagoogilise dokumenteerimise plussid ja miinused teie hinnangul?
- Kuidas tekkivaid miinuseid vältida

Tooge näiteid

4. Mis takistab teie hinnangul pedagoogilist dokumenteerimist lasteaias?

- Milliseid eelnevaid koolitusi olete saanud pedagoogilise dokumenteerimise kohta?
- Millised raskused võivad tekkida/ on teil tekkinud kasutades pedagoogilist dokumenteerimist?
 - seoses oma teadmistega
 - vahendite olemasolu/ puudumisega

- enda oskustega IKT vallas
 - Millist rolli mängib teie hinnangul dokumenteerimisel õpetaja kogemus ja teadmised?
5. Mil määral oleks abi info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (edaspidi IKT) vahendite integreerimisest pedagoogilise dokumenteerimise läbiviimisel?
- Mis te arvate, kas/kuidas IKT vahendid raskendavad, kergendavad pedagoogilist dokumenteerimist. Põhjendage
 - Milliseid IKT vahendeid saab kasutada?
 - mida nendega täpsemalt teha
 - Mida saadud andmetega edasi teha saab?
 - mida need andmed aitavad teha
 - kellega jagada
6. Mil määral ja kuidas kasutate IKT vahendeid pedagoogilise dokumenteerimise läbiviimisel?
- Milliseid vahendeid kasutab? kui tihti, kelle omad
 - Mille taha mittekasutamine jääb
 - Milliseid võimalusi pakub lasteaed IKT vahendite kasutamisel

Lisa 2. Näide kodeerimisest QC Amap programmiga

Intervjuu Kajaga

E: millised on pedagoogilise dokumenteerimise plussid ja miinused teie hinnangul?

M: plussid ja miinused, eks neid on. Miinus on võib-olla see, et ta on ajakulukas tegelikult, noh kui sa tahad sellist analüüsi teha või seda ka. Teisalt noh ega lapsearengu analüüs on nii või naa, sa pead keskenduma ühele lapsele ja mõtlema tema peale, et kui sul need pildid ja videod toeks noh, eks see ole natuke suhtumise asi ka, et kuidas, kui ajakulukaks sa seda võtad enda jaoks. Aga noh see piltide sorteerimine ja kustutamine ja kaustadesse tõstmine noh see on aega nõudev, ma üldse ei vaidle vastu sellele aga teiselt see pluss on minu meelest seal ikkagi nagu ka suur. Et esiteks see vanematele otsene tagasiside, kuidas ta lapsel läheb, sest ma tean, et meie maja pedagoogika tegevuskultuur on selline, et meil ei teki tihti selliseid valmis asju vaid meie jaoks on olulisem see protsess. Ja laps võib-olla mängibki seal kaks tundi veega ja ta teeb mingeid nii ägedaid kujundeid, ta õpib seal samal ajal tähti, ta räägib, ta jutustab aga vanem noh, ta läheb õhtul lapsele järgi ta ei näe mingeid töölehti seina peal onju. Et nagu see vahetu tagasiside, et need pildi ja videod sellest mida see laps, noh mida ta tõesti nagu tegelikult teeb, et see on ma arvan küll see suur pluss, et ta annab võimaluse meil edastada päeval tehtut.

E: mis teie hinnangul võib lasteaias pedagoogilist dokumenteerimist takistada?

M: õpetaja valmisolek eelkõige ma arvan, et ja oskused muidugi sellesmõttes, et ja võimalused, et ma usun, et igal majal ei ole seda võimalust, et neil on rühmas olemas fotoaparaat või ka arvutid kus siis edasi töödelda neid pilte, kasvõi kaustadesse tõsta või mis iganes nendega siis teha. Et noh lihtsalt fotokasse pildistada neid ju ei ole mõtet. Et vahendid kindlasti on üks asi, siis on see õpetaja valmisolek jah, et kas ta tahab pildistada, kas ta näeb seda vajalikkust või ta teeb seda lihtsalt sellepärast, et teha pilti onju, et see kindlasti. Mis see küsimus oli?

E: et, mis pedagoogilist dokumenteerimist lasteaias võib takistada?

M: takistada aa jah, mis võib takistada. Noh kindlasti ka see, et kuidas need lapsed valmis selleks on ma arvan see võib ka natuke mõjutada, et meie omad algul olid ka ikkagi, noh kes hakkas eputama ja kes hakkas edvistama, et see vajab nagu aega, et see sisseelamis aeg, nüüd on juba nagu noh nad ei panegi tähele seda enam aga alguses oli see küll siuke. Võib-olla jah see õpetaja valmisolek ja need vahendid.

B1

B6

B7

B10

B7

B8

B12

B12

B8

B9

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Ettel Saarela

(sünnikuupäev: 05.06.1994)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

Pedagoogiline dokumenteerimine info- ja kommunikatsioonitehnoloogia vahendite abil koolieelses lasteasutuses,

mille juhendaja on Mario Mäeots ja kaasjuhendaja Airi Niilo,

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 18.05.16